

Idrottsämnet i skolan har på senare tid stått under allt allvarligare hot i alla nordiska länder; i Danmark försvann till exempel obligatoriet för idrottsämnet i gymnasiet i samband med en "reform" 2003. Och detta sker parallellt med att en allt större vetenskaplig enighet råder om att det här med en sund själ i en sund kropp faktiskt stämmer! Och ännu mer uppenbart har det blivit hur illa det kan gå om medborgaren inte redan i tidig ålder lär sig värdet av fysisk aktivitet. I syfte att visa att värdet av bollspelsundervisning vida överskrider det som kan uppnås på en plan eller bana, samt att inlärning med utgångspunkt i laget ger helt nya möjligheter, har Anders Halling, Bjarne Andersen och Charlotte Worm vid Syddansk Universitet tillsammans med Charlotte Skov Agergaard vid Nordfyns Gymnasium skrivit boken *Bolden i spil: Teambold i teori og praksis*. Hansi Hinic har läst *Bolden i spil* och redovisar i sin recension de grundläggande tankegångarna i modern bollspelsundervisning. Han avslutar med en varm rekommendation...

Håll bollen i spel!

Hansi Hinic

Högskolan i Halmstad

Anders Halling et al

Bolden i spil: Teambold i teori og praksis

154 sidor, inb., ill.

Odense: Syddansk Universitetsforlag
2005

ISBN 87-7838-997-6

I förordet till *Bolden i spil* konstaterar författarna att undervisningen i olika bollspel är i ständig utveckling och att idrottsämnet efter gymnasiereformen 2003 behöver en högre status. Ämnet har, från att ha varit obligatoriskt, blivit ett valbart ämne. Boken syftar till att sätta fokus på den kompetens som finns i den moderna bollspelsundervisningen och hur detta kan vara till gagn för eleverna. Dessutom vill författarna utveckla idrottsämnet i skolorna, speciellt bollspelsundervisningen.

I kapitel 1 tar författarna upp bollspelämnets historik i dansk undervisning och konstaterar att från 1900-talets början och framåt skedde inga stora förändringar rent innehållsmässigt. Dock skedde det en s k "pedagogisk revolution" under 1970-talet där fokus allt mer lades på hur man skulle utveckla metodik och pedagogik i olika ämnen. Bl a tar författarna upp lärar- och elevrollen, som inte alltid "gick hand i hand". Därefter diskuteras utvecklingen i Danmark i förhållande till utvecklingen i England där man kan konstatera att debatten om idrottslig utbildning var tämligen likartad. Kapitel 1 mynnar ut i ett konstaterande att det behövs en revision av bollspelsutbildning i dansk idrottsundervisning.

I kapitel 2, "På vej mod en ny boldspilundervisning", diskuterar författarna 1980-talets "kulturella uppbrott" och

lyfter fram bl a bristande engagemang hos olika idrottslärare/-ledare samt den kultur där bollspelsämnet lärs ut/in. De påpekar att både ungdomarna och lärarna har kompetenser som måste integreras för att göra bollspelsundervisning bra och relevant. Därefter behandlas den kris som har uppstått i utbildningssystemet. Författarna konstaterar att de senast 30 åren har moderniseringsprocessen satt starka spår i utbildning, undervisning och olika sammanhang där lärare och elever ingår. Tre strategier för god undervisning lyfts fram:

1. Utbildning skall "provocera" eleverna och inte utgå från vad de är vana vid, så att ett kreativt tänkande/problemlösande kan uppstå.
2. Skolan/klassen skall inte ses som en familj med intimitet utan mer som en grupp där mål sätts upp med hänsyn till individuella förhållanden.
3. Elever skall tillåtas "leka med sin identitet", dvs. låta dem pröva på andras roller/identiteter så att de senare i livet kan välja vilken identitet de vill/önskar utveckla.

Mötet mellan lärare och elev betonas mycket. I detta möte har båda parterna en hel del att ge. Eleven kommer med sina förutsättningar såsom den kroppsliga, intellektuella samt de sociala förutsättningarna. De har utvecklat vissa vanor, förståelse samt har erfarenheter och förförståelse för ämnet. Läraren ger övergripande ramar, fysiska förutsättningar samt har ämneskunskapen. Det gäller i mötet att på bästa sätt integrera dessa båda. Den moderna utbildningen skall inte endast kunna "sätta elever i rörelse" utan skall också kunna förhålla sig till den mångfald som elever kommer att stöta på "ute i samhället". Därefter följer resultat från en undersökning som visar bl a att eleverna är intresserade av idrott men att det finns många olika uppfattningar om vad idrotten skall innebära, t ex rekreation, utbilda att bli bra samt social samvaro. Dock menar de flesta att idrottsämnet är ett rekreativt ämne till skillnad från andra, mer teoretiska ämnen på gymnasiet.

Utvecklingsarbetet för att göra bollspelsämnet bättre bör utgå från tre aspekter:

1. Det är av vikt att på ett korrekt vis klassificera bollspel
2. Fokus skall ligga på social gemenskap och elevers reflektion
3. Bollspel skall läras ut efter konceptet "lek", "igångsättning av aktivitet", "grupputveckling" och "bollspel".

Den nya klassificeringen av olika bollidrotter vill författarna dela upp i följande grupperingar:

- a. Nät och väggspel,
- b. små inomhus bollidrotter,
- c. stora utomhus bollidrotter.

En övergripande dimension skall vara inläring av grundläggande bollspel, *boldbasis*, där man utgår från gruppen/laget/klassen, kön samt elevernas färdigheter. Avslutningsvis tar författarna upp John Syers teori/indelning av bollidrotter:

1. Interaktiv idrott, även kallad "kaosteamet" där lagmedlemmarna hela tiden måste förhålla sig till en mångfald av information, nya situationer och hela tiden vara beredd på förändringar i spelsituationerna; t ex fotboll och basketboll.
2. Reaktiva idrotter innebär att det finns mer specifika ageranden och situationer som deltagarna uppvisar och måste lösa. Situationer och ageranden är ganska så begränsade där den nya uppgiften i princip liknar den förra som har lösts; t ex badminton.
3. Co-aktiva idrotter innebär att deltagarna löser sin uppgift i stort sett utan kommunikation med andra; t ex bowling.

Kapitel 3 handlar om hur bollspelsundervisningen skall se ut i det nya århundradet. Bollspel skall ha 3 överordnade dimensioner:

1. Den skall vara praktiskt utformad och betona den kroppsliga rörelsen i form av spel, lek och träning.
2. Den har en social dimension där det viktiga är att kunna samarbeta med varandra.
3. Den är ett teoretisk-reflekterande ämne där pedagogikens uppgift bl a blir att elever skall få en djupare förståelse av ämnet.

Bollspel ses som ett av många områden i idrottsämnet och utbildning av lagidrott/lagspel vilar på tre grundvalar:

- a. *Lagets tillgångar*, som har att göra med de didaktiska förutsättningarna i laget/klasen. Undervisningen skall alltid tillrättaläggas efter lagets potential och utveckling.
- b. *Didaktiska aspekterna*, som författarna delar in i 4 underdimensioner. Med *leken* menas att eleverna får möjlighet att prova på och lära sig nya sidor av sig själv i bollspelet. T ex betonas glädjen fascinationen och

rytmen i spelet. Med *igångsättning* menas med att bollspelet skall vara en naturlig del av undervisningen och elever ges möjlighet att pröva på olika roller och på så sätt uppleva andra dimensioner av spelet.

Fördjupning innebär att eleverna tillägnar sig de specifika tekniska och taktiska aspekterna i bollspelet samt ges möjlighet att reflektera över spelet. Här betonas dessutom specifika rörelsemönster och bollbehandling i förhållande till andra spelare. Som sista aspekt betonas *kampen/matchen/spelet* där kärnan är att mäta sig mot andra och besegra motståndarna. I kampen ges möjlighet att pröva sina färdigheter mot andra och på så sätt få ett "kvitto" på sin egen förmåga.

- c. *Reflektion* som författarna menar ligger i undervisningen men även mellan lektionerna. Reflektion kan se ut/vara på många olika sätt. Ett sätt är att det inlärdas ses som en process med fokus på samarbete och förståelse mellan t ex olika kön i idrotten eller mellan erfarna och mindre erfarna medlemmar. En ytterst viktig aspekt är de log- och dagböckerna som elever skriver. Där skall undervisning, erfarenheter samt vad som har lärts redovisas och dokumenteras. Innehållet kan dock se ut på olika vis. Ibland kan fokus ligga på samarbete och vid andra tillfällen på styrkor och svagheter hos eleven.

Målet med undervisningen skall vara att elever känner glädje för/vid fysisk aktivitet och bollspel, både individuellt och i samspel med andra elever. Framför allt lyfts 4 aspekter upp. Bollspeletsundervisningen skall:

- a. Utveckla och stärka elevers kroppsliga fysik/rörelse för att de ska bli kompetenta i ämnet.
- b. Utveckla och stärka elevers färdigheter till samarbete i grupper och optimera detta samarbete i gruppen.
- c. Utveckla och stärka elevers förmåga till reflektioner, över t ex sin egen och andras förmåga samt att utveckla en god identitet i bollspel.
- d. Ge elever möjlighet att delta i kreativa situationer och vilja att våga delta i experimentella/nya situationer.

Sålunda ses bollspel utifrån flera dimensioner där fysisk, social, upplevelse-, och psykisk aspekt ingår.

Därefter tas olika teoretiska modeller upp där Bente Jensens indelning av tre kompetensområden redovisas. Dessa skall dels ses som breda, dels som djupa. *Bredd* består av (1) ämneskompetens som innebär att idrotten skall förstås som specifik teknik, taktik och fysisk färdighet samt hur detta kan utvecklas; (2) förändringskompetensen handlar om förmågan att förändra sig mentalt och fysiskt och innehåller inlärnings-, innovations- och förändringsaspekterna; med (3) social kompetens menas att elever lär sig att uppfatta och förstå sociala situationer och att handla på ett relevant sätt i dessa. Samarbete, förståelse för varandra samt att lösa problem tillsammans med andra betonas.

Djupet består också av tre dimensioner, "handling", "vetande" samt "mening". Detta innebär att undervisningen skall utgå från elevers möjlighet att aktivt delta och tillägna sig kunskap samt få möjlighet att reflektera över den. Dessutom betonas att undervisningen skall vara glädjefull och meningsfull för eleverna.

Undervisningen skall således ge elever möjlighet att vara aktiva bollspelare och tillägna sig kompetenser av mer allmängiltig karaktär. Idrottsämnet är inte endast ett ämne som skall ses som en möjlighet att utveckla goda och sunda levnadsförhållanden. Det handlar lika mycket om att ämnet utvecklar många kompetenser hos elever som de kan ha nytta av senare i livet.

Undervisning i bollspel skall präglas av elevers handling och deltagande samt vara en miljö med god undervisning. Vidare skall undervisningen ställa mer och större krav allteftersom elever utvecklas. Dessutom betonas observations- och imitationsinläring där även språk och begrepp utvecklas. Undervisningen skall ha en "öppen struktur" där möjligheter till löpande feedback och reflektion betonas. Dessutom skall undervisningen behandla bollspelets kultur och historia.

Kapitlet avslutas med en indelning av kompetenser i 5 olika steg/stadier (bröderna Dreyfus), nybörjarna, avancerade nybörjare, kompetenta utövare, duktiga utövare samt experter. I de tre första faserna löser eleverna uppgifter på ett gott och rationellt vis, men saknar analytisk förmåga. De 2 sista faserna karaktäriseras av en snabb, kreativ och tolkande tankegång.

Kapitel 4 tar upp didaktiska överväganden och praktik i bollspeletsundervisningen. Detta är ett kapitel där många pedagogiska/didaktiska övningar/möjligheter ges. Kapitlet börjar med att ta upp hur handlingen i en situation kan se olika ut beroende på vilket stadium i kompetensutvecklingen (Dreyfus) eleven befinner sig på. I en situation skall en elev kunna uppfatta, värdera, ta beslut, samt handla. Beroende på var i utvecklingen eleven befinner sig går denna process olika fort. Det tar t ex längre till för novisen att "ta sig från" att uppfatta till att handla än vad det gör för experten. Stora delar av kapitlet innehåller goda råd och övningar för hur man konkret bedriver undervisning i olika bollsporter.

Därefter presenteras en "spelutvecklingsmodell" som kan vara lärarstyrd eller deltagarstyrd. Lärarstyrda aktiviteter poängterar oftare utveckling av speciella färdigheter medan elevstyrda mer betonar sociala och kreativa inlärningsprocesser. Modellen utgår från att undervisningen skall ta hänsyn till elevernas förutsättningar, att det skall finnas något mål med undervisningen samt fastställande av undervisningsform (lärarstyrd eller elevstyrd). Modellen innehåller sju faser och skall ses som en grupprocess. Faserna är målsättning med spelet, utvärdering av spelarnas spelkvalitéer, idéer till spelet (kreativitet betonas), hur spelet skall organiseras, pröva olika justeringar som kan tänkas behöva göras, själva spelet skall spelas, samt utvärdering och reflektion.

Kapitlet avslutas med en historisk beskrivning av vilka förändringar fotboll och handboll har genomgått över åren. Bl a tas offsideregeln i fotboll samt olika taktiska uppställningar i handbollen upp.

I kapitel 5 tar författarna upp sina erfarenheter och applicerar dem på den praktiska verkligheten. Dessutom tas olika övningar upp, men de vill inte att övningarna skall ses som slutgiltiga och färdiga, utan att de mer skall "tjäna som aptitretare" för läsarna och visa på vilka möjligheter som finns. Kapitlet avslutas med en modell som författarna presenterar. De menar att bollspel/lagspel kan ses utifrån fyra olika dimensioner:

1. *Struktur och innehåll*

Under denna dimension klassificeras de olika idrotterna (kaosspel, nätspel, slagspel samt träffspel).

Dessutom redovisas en bollspelsmodell (lek, igångsättning, kamp samt fördjupning).

Undervisningstillgången skall ta tillvara på gruppens mognad vad gäller undervisning i teknik och taktik och reflektion består i att elever skriver olika log- och dagböcker.

2. *Uppfattning om ämnet*

Här betonas att bollspel är både ett teoretiskt, praktiskt och reflekterande ämne. Målet för bollspelsundervisningen skall vara samarbete med varandra, utveckla bollspelsfärdigheter och kunskaper, vara föremål för egna reflektioner samt uppmuntra till upplevelse och experimentlusta.

3. *Kompetenser, och*

4. *Människosyn*

Dessa dimensioner delas in i tre kategorier: *kroppslig*; med kompetens att behärska sin kropp menas spelförståelse (rum), att utveckla olika bollfärdigheter och regler samt utveckling av mellanmänskliga kompetenser, *pedagogisk*; handlar om hur man förmedlar kunskaper där koppling mellan teori och praktik betonas. Vidare betonas utveckling av spel och lek, kreativitet och regelanpassning, samt interpersonella relationer, *social*; har att göra med utveckling av samarbete. Här betonas grupprocesser och olika samspelsformer, kommunikation och lagarbete samt interpersonella kompetenser.

Sammanfattningsvis kan sägas att författarna genom hela boken försöker att göra idrottsämnet, och bollspelsämnet mer accepterat och ge det en högre status. Liknande diskussioner har förts i Sverige under de senaste åren. Ett sätt att uppnå högre status har varit att visa på vilken nytta elever har av ämnet, även utanför skolans domäner, samt att lyfta fram olika teoretiska referensramar och sätta in dessa i undervisningsämnet. I det hänseendet är *Bolden i spel* ett sällsynt lyckat exempel, och boken kan varmt rekommenderas till idrottslärare i alla nordiska länder.

© **Hansi Hinic 2006**

Köp boken från Saxo.dk

Kjøp boken fra Saxo.dk

Køb bogen fra Saxo.dk